

CHARAKTERYSTYKA AKTYWNOŚCI TURYSTYCZNEJ NA OBSZARACH O DOMINUJĄCYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH

Romuald Ziółkowski

Politechnika Białostocka

Streszczenie. W artykule dokonano analizy wybranych aspektów aktywności turystycznej na obszarach o dominujących walorach przyrodniczych. Wyniki oparto na badaniach ankietowych przeprowadzonych wśród turystów. Obszar badawczy zlokalizowano na terenie województwa podlaskiego i objęto nim trzy jednostki przyrodnicze – Puszcę Knyszyńską (na obszarze której znajduje się największy park krajobrazowy w Polsce), Dolinę Biebrzy (z największym parkiem narodowym) i Dolinę Narwi (w jej obrębie również znajduje się park narodowy, charakteryzujący się najmniejszym ruchem turystycznym spośród wszystkich parków narodowych w Polsce). Analiza wyników badań pozwoliła wnioskować między innymi w zakresie preferowanych rodzajów aktywności turystycznej, długości pobytu turystycznego, wykorzystywanych środków transportu czy motywów przyjazdu na obszary przyrodnicze.

Słowa kluczowe: aktywność turystyczna, obszar przyrodniczo cenny, ruch turystyczny

WSTĘP

Rozwój turystyki nigdy nie pozostawał bez związku ze środowiskiem przyrodniczym. Niezależnie od sposobu postrzegania jego cech, czy to z punktu widzenia lokalizacji inwestycji turystycznych, czy też konsumpcji oferowanych dóbr i usług przez turystów, relacje te przez długi czas miały charakter jednowymiarowy. Dominowały potrzeby organizatorów wypoczynku, którzy w sposób bezrefleksyjny i krótkowzroczny podporządkowywali przestrzeń turystyczną potrzebom rozwijającego się ruchu turystycznego. Jednak dokonujące się zmiany światopoglądowe w zakresie gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego bardzo szybko przeniknęły do sektora turystycznego. Rosnąca świadomość ekologiczna społeczeństwa nie pozostawała bez wpływu na działalność branży turystycznej. Z jednej strony pojawiły się ograniczenia w sposobie i zakresie korzystania z dóbr natury, z drugiej – trzeba było sprostać rosnącym wymaganiom klientów w zakre-

się spełniania norm środowiskowych. Zachodzące zmiany zdają się sprzyjać racjonalnemu wykorzystywaniu zasobów przyrodniczych [Zaręba 2002, Gołębowski 2002].

O ile w przypadku podmiotów turystycznych dość łatwo można kontrolować stopień ich ingerencji w przyrodę, o tyle w przypadku ruchu turystycznego sytuacja nie jest tak oczywista. Nawet parki narodowe, które w ramach realizacji celów społecznych systematycznie poprawiają dostępność turystyczną swoich obszarów, coraz częściej borykają się z tym zagadnieniem.

Poziom reprezentowanej przez turystów świadomości ekologicznej nie jest wprost proporcjonalny do jakości środowiska przyrodniczego, w którym przebywają. Niejednokrotnie okazuje się, że wybór miejsca wypoczynku, charakteryzującego się nieprzeciętnymi walorami przyrodniczymi, nie ma związku z indywidualnym podejściem do przyrody. W połączeniu z niedostosowaną ofertą turystyczną osiąga się efekt niezamierzony – nadmierną presję i degradację środowiska przyrodniczego [Jalinik i in. 2002].

Nasilenie ruchu turystycznego na obszarach o zwiększonej wrażliwości na antropopresję przy jednoczesnym braku jego kontroli tego ruchu może prowadzić do przekroczenia chłonności naturalnej, a w jej następstwie do zupełnego zaniku funkcji turystycznej. W konsekwencji może się okazać, że powrót do stanu poprzedniego jest niemożliwy, a strumień turystów będzie kierował się w inne regiony, które nie uległy dewastacji i degradacji. Dlatego należy zwracać szczególną uwagę na potrzebę dostosowania ruchu turystycznego do możliwości recepcyjnych środowiska przyrodniczego, obniżających wpływ antropopresji turystów i opóźniający potrzebę stosowania technik demarketingu [Niezgoda 2006]. Warunek ten odnosi się w szczególności do rozpoznania specyfiki tego ruchu. W związku z powyższym nasuwa się następująca teza badawcza: dostosowanie obszarów przyrodniczo cennych do zwiększającego się ruchu turystycznego wymaga wiedzy na temat preferencji turystycznych osób wyjeżdżających na te tereny.

W artykule zwrócono uwagę na trzy najistotniejsze, zdaniem autora, aspekty aktywności turystów w przestrzeni przyrodniczej:

- zgodność motywów przyjazdu turystów z dominującym walorem turystycznym,
- ruchliwość przestrzenną,
- bariery w realizacji potrzeb turystycznych.

Wynika to z samej istoty turystyki, której charakter kształtowany jest zmiennymi w czasie postawami turystów. Brak rozpoznania tych zachowań uniemożliwia właściwe udostępnienie istniejących lokalnie walorów przyrodniczych [Marciszewska 2008].

MATERIAŁ I METODY

W związku z potrzebą zbadania charakteru aktywności turystów na obszarach o dominujących walorach przyrodniczych przeprowadzono badania ankietowe na grupie 1026 turystów. Zrealizowano je w okresie od czerwca do sierpnia 2009 roku w ramach pracy statutowej Katedry Turystyki i Rekreacji Politechniki Białostockiej. Do badań wykorzystano kwestionariusz ankiety składający się z pytań zamkniętych i otwartych. Badania przeprowadzono w terenie, odpowiedzi były notowane przez ankierów.

Obszar badawczy zlokalizowano na terenie województwa podlaskiego i objęto nim trzy jednostki przyrodnicze – Puszcę Knyszyńską, Dolinę Biebrzy i Dolinę Narwi. Wśród cech wspólnych tych obszarów można wymienić:

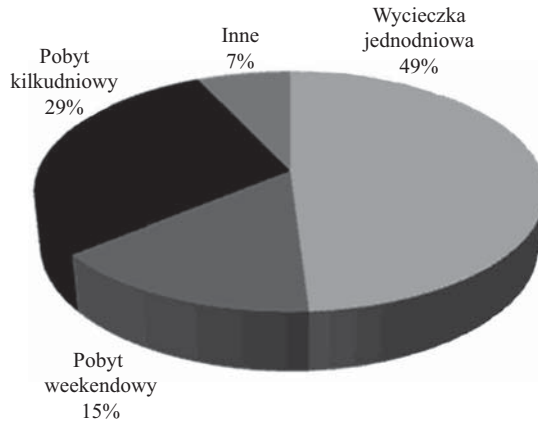
- bliskie położenie w stosunku do największego miasta północno-wschodniej Polski (zlokalizowane w promieniu 50 kilometrów od Białegostoku),
- dominujący walor przyrodniczy (w dwóch badanych jednostkach znajdują się parki narodowe – Narwiański i Biebrzański, w trzeciej Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej),
- potencjalne miejsce wyjazdów jednodniowych i weekendowych mieszkańców Białegostoku (przede wszystkim z uwagi na dobrą dostępność komunikacyjną),
- niewielki ruch turystyczny (według danych Instytutu Turystyki Narwiański Park Narodowy w 2007 roku odwiedziło 6 tysięcy turystów, a Biebrzański Park Narodowy w tym samym czasie gościł 36 tysięcy turystów [Byszewska-Dawidek i in. 2009], dla Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej statystyk nie prowadzi się, szacunkowy ruch turystyczny nie przekracza 30 tysięcy),
- słabo rozbudowaną i mało zróżnicowaną bazę materialną turystyki (w szczególności baza noclegowa, gastronomiczna i towarzysząca),
- dużą liczbę i znaczne zróżnicowanie szlaków turystycznych (piesze, konne, rowerowe, kajakowe).

Warto również zaznaczyć, że wszystkie obiekty charakteryzują się dobrą dostępnością dla turystów z Polski. Dolinę Narwi przecina droga łącząca Białystok i Warszawę, Dolina Biebrzy położona jest w bezpośrednim sąsiedztwie nowo projektowanej trasy Via Baltica, a przez Puszcze Knyszyńską prowadzą drogi do czterech przejść granicznych: w Bobrownikach, Kuźnicy Białostockiej, Ogrodnickach i Budzisku.

WYNIKI

Z przeprowadzonych badań wynika, że co drugi odwiedzający obszary przyrodniczo cenne to wycieczkowicz, osoba przyjeżdżająca na kilka godzin, niekorzystająca z noclegu (rys. 1). Połowa odwiedzających badane obszary to typowi turyści, którzy przyjeżdżają na dłuższy wypoczynek i korzystają przynajmniej z jednego noclegu. Z punktu widzenia rozwoju turystyki są to najlepsi klienci zarówno dla organizatorów wypoczynku, jak i środowiska przyrodniczego. Z uwagi na dłuższy pobyt osoby te więcej wydają pieniędzy, korzystają z większej liczby lokalnych usług i produktów turystycznych, a jednocześnie lepiej doceniają unikatowość środowiska przyrodniczego przez dłuższe z nim obcowanie. Specyficzną grupę stanowi 7% przyjeżdżających turystów. Są to osoby, które aktywnie przemierzają przestrzeń turystyczną, korzystając z kilku noclegów w różnych miejscach, w żadnym z nich nie zatrzymując się dłużej niż na jedną noc.

Liczną grupę osób odwiedzających Dolinę Narwi, Dolinę Biebrzy i Puszcze Knyszyńską stanowią osoby mieszkające poza województwem podlaskim (45%). Większość z nich (71%) to typowi turyści przyjeżdżający na co najmniej dwa dni. Najczęściej wybierają pobyt w Dolinie Biebrzy. W przypadku mieszkańców województwa podlaskiego, a w szczególności odnosi się to do mieszkańców Białegostoku, przeważają wycieczkowicze – stanowią oni 66% osób odwiedzających te obszary. Puszcza Knyszyńska to obszar najczęściej wybierany na jednodniowe wyjazdy przez mieszkańców województwa podlaskiego.

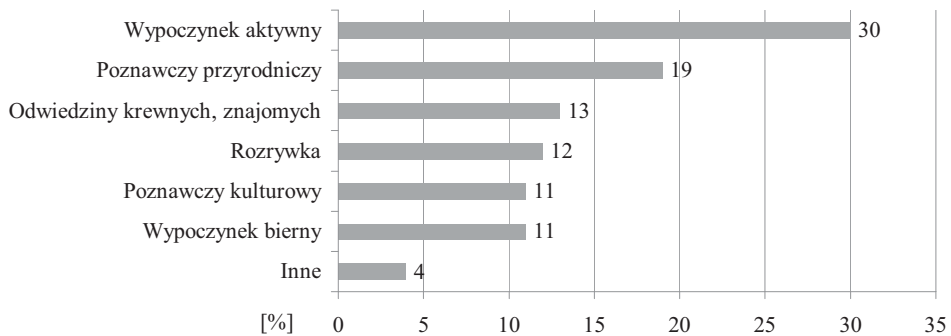
Rys. 1. Forma pobytu turystycznego na badanym obszarze

Fig. 1. Forms of tourist stay in the study area

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

Niezależnie od formy pobytu, walor przyrodniczy nie jest głównym powodem przyjazdu. Jedynie co piąty respondent wskazywał na motyw przyrodniczy jako wiodący (rys. 2). Najczęstszym powodem podjęcia decyzji o przyjeździe na obszary przyrodniczo cenne jest chęć aktywnego wypoczynku – tak wskazywał co trzeci respondent. Najbardziej powodem przyjazdu były cele zdrowotne, religijne i służbowe.

Rys. 2. Motywy przyjazdu turystów na obszary przyrodnicze

Fig. 2. Tourist motivation concerning arrival to nature areas

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

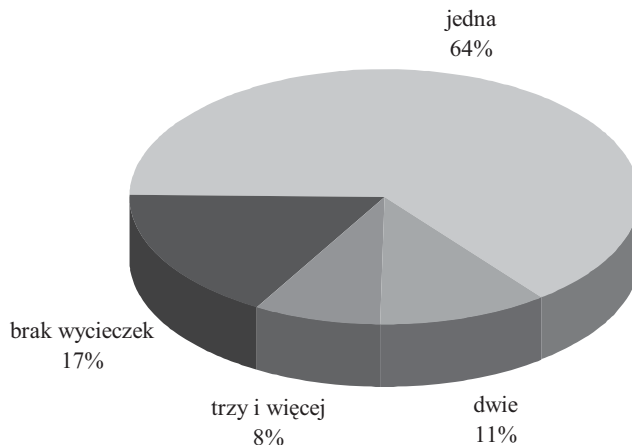
Osoby przyjeżdżające na wypoczynek aktywny to w 58% turyści, którzy przyjechali na dłuższy pobyt stacjonarny. Jednocześnie w tej grupie 64% deklaroowało potrzebę wyposażenia sprzętu rekreacyjnego.

Największe zainteresowanie wypożyczaniem sprzętu rekreacyjnego (w grupie odwiedzających jednodniowych i turystów) odnotowano na terenach dolin rzecznych – Biebrzy i Narwi – gdzie wyniosło ono odpowiednio 71 i 48%; w przypadku osób przebywających

na terenie Puszczy Knyszyńskiej jedynie 34% wskazywało potrzebę takiej usługi. Doliny rzeczne są obszarami najczęściej wykorzystywanymi do uprawiania turystyki kajakowej i na tego typu wyposażenie jest najczęstsze zapotrzebowanie. Z kolei pobyty na obszarach puszczańskich kojarzą się z turystyką rowerową i pieszą. W pierwszym przypadku potrzebny sprzęt można przywieźć ze sobą, w drugim potrzebne są jedynie wygodne buty. Nie bez znaczenia dla tak małego zainteresowania wypożyczaniem sprzętu rekreacyjnego w Puszczy Knyszyńskiej jest jej bliskie sąsiedztwo z Białymstokiem, co sprawia, że wielu odwiedzających jednodniowych korzysta z własnych środków lokomocji.

Warto również zwrócić uwagę na fakt, że zainteresowanie sprzętem rekreacyjnym wykazują także turyści, którzy przyjeżdżają na obszary przyrodniczo cenne kierowani innym motywem niż przyrodniczy. Prawie połowa respondentów (42%) wskazujących motyw przyjazdu poznawczo-przyrodniczy zgłasza potrzebę wypożyczenia sprzętu rekreacyjnego. Także co czwarty respondent (27%) przyjeżdżający w celach poznawczo-kulturowych i co trzeci (32%) w celach wypoczynku biernego to turysta pragnący korzystać ze sprzętu rekreacyjnego.

Zdecydowana większość odwiedzających tereny przyrodnicze to osoby chcące aktywnie poznawać otaczające środowisko. Aż 83% z nich zrealizowało przynajmniej jedną wycieczkę (rys. 3). Spośród osób, które nie brały udziału w żadnej wycieczce 25% planuje odbycie jednej lub dwóch, ale z uwagi na krótki czas pobytu nie zdążyli jeszcze tego zrobić. Osób, które planują wyłącznie pobyt stacjonarny jest około 11%.

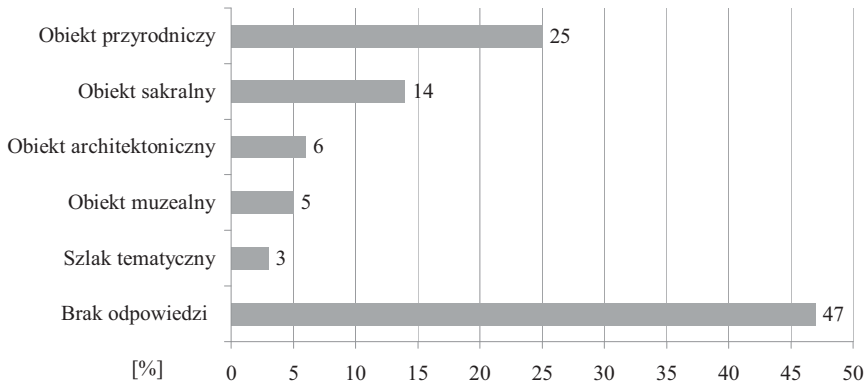
Rys. 3. Liczba zrealizowanych wycieczek

Fig. 3. Number of trips

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

Turyści w czasie wycieczek najczęściej nie przywiązują wagi do miejsc i obiektów które odwiedzają, aż 47% nie pamięta żadnego charakterystycznego obiektu spotkanego w czasie odbywanej wycieczki (rys. 4). Dla 25% kluczową atrakcją szlaku lub trasy turystycznej był obiekt przyrodniczy (często określany jako dzika rzeka, ptaki, cisza w lesie, ładny krajobraz). Część turystów (14%) była zainteresowana obiektami sakralnymi, które spotykała na trasach wycieczek.

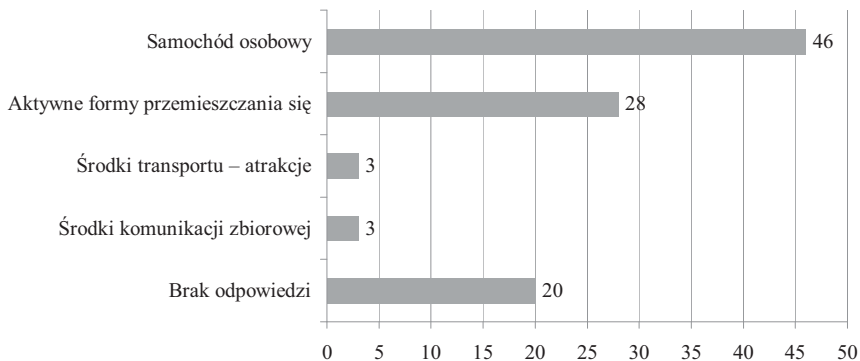
Rys. 4. Najciekawszy obiekt na trasie wycieczki

Fig. 4. The most interesting object on the trip route

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

Charakterystyczne jest to, że najczęściej wykorzystywanym środkiem lokomocji w realizowanych wycieczkach jest samochód osobowy – 46% turystów w ten sposób poznaje atrakcyjność obszarów przyrodniczych (rys. 5). Jedynie 28% korzysta z aktywnych form przemieszczania się – pieszo, rowerem lub kajakiem. Niewielu wykorzystuje alternatywne formy przemieszczania się – komunikacją publiczną (3%) lub środkami transportu będącymi zarazem atrakcjami turystycznymi, np. kolejką wąskotorową czy bryczkami (3%). Co piąty pytany nie wskazał żadnego środka transportu, gdyż nie zrealizował jeszcze wycieczki (17%) bądź nie udzielił odpowiedzi (3%).

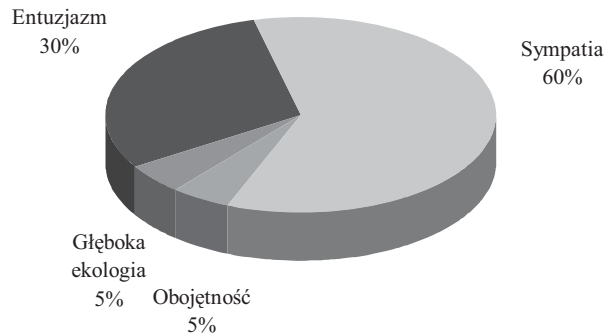
Rys. 5. Środek transportu wykorzystywany podczas wycieczek

Fig. 5. Type of transport used during tours

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

Osoby wybierające przyrodnicze miejsca destynacji turystycznej nie wyróżniają się pod względem szczególnego stosunku do środowiska przyrodniczego (rys. 6). Zaledwie 5% odwiedzających charakteryzuje siebie jako głębokich ekologów, co należy utożsa-

Rys. 6. Stosunek turystów do przyrody

Fig. 6. Tourists attitude towards nature

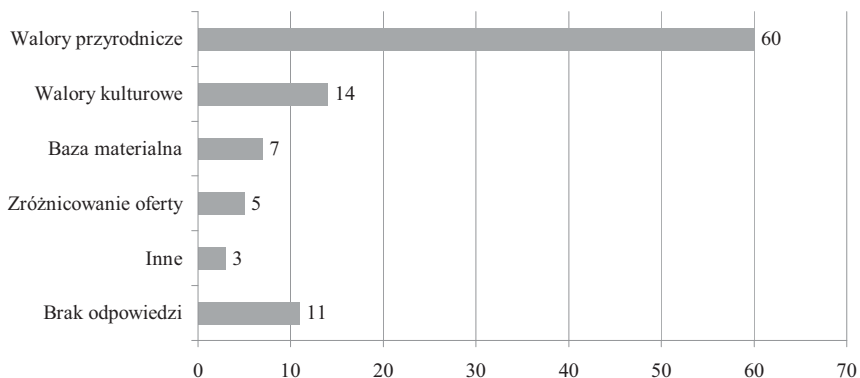
Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

miąć ze zmianą stylu życia, antynomią cywilizacji, poszukiwaniem silnych związków człowieka z przyrodą, zaangażowaniem na rzecz ochrony środowiska naturalnego, chęcią jego dogłębnego poznawania. Ponad połowa określa swój stosunek jako sympatię, która nie jest związana ze szczególnym traktowaniem środowiska przyrodniczego, a raczej jest wyrazem typowego poszanowania otaczającego świata i przeciwieństwem stresującej pracy i tempa życia.

Jednocześnie tylko co trzeci turysta utożsamiający się z głęboką ekologią wskazał motyw przyjazdu jako przyrodniczy. W przypadku turystów określających siebie entuzjastami odsetek ten wyniósł 21%, a wśród sympatyków – 19%. Świadczy to o tym, że stosunek do przyrody nie jest determinantą motywów wyjazdów turystycznych.

Przeważająca część turystów (92%) jest zadowolona z pobytu i będzie rekomendowała swoim znajomym obszar, w którym przebywali. Najczęstszym powodem rekomendacji jest unikatowość przyrodnicza podkreślana przez 60% respondentów. Rzadziej wymienia się walory kulturowe, zagospodarowanie turystyczne i zróżnicowanie oferty (rys. 7).

Rys. 7. Powody rekomendacji obszaru

Fig. 7. Reasons for area recommendation

Źródło: Opracowanie własne na podstawie badań.

Source: Author's research.

Niektórzy wymieniali wśród powodów rekomendacji korzystne ceny, gościnność, kuchnię regionalną oraz profesjonalną obsługę. Co 10 turysta (11%) nie podał powodów swojej pozytywnej oceny. Jednocześnie tylko 3% respondentów podało powód negatywnej rekomendacji, uznając za niego niezadowolający stan zagospodarowania turystycznego.

DYSKUSJA

Obszary przyrodniczo cenne stanowią naturalną przestrzeń eksploracji turystycznej. Stwarzają warunki dla rozwoju wielu różnorodnych form turystyki [Kiryłuk 2005]. Wiele z nich, szczególnie objętych formami ochrony prawnej takimi jak parki narodowe lub parki krajobrazowe, zaczyna funkcjonować w świadomości turystów jako produkty turystyczne [Ziółkowski, Jalinik 2009]. W efekcie rośnie natężenie ruchu turystycznego, a przy wolno poprawiającym się zagospodarowaniu turystycznym obciążenie antropopresyjne wywołuje negatywne skutki w środowisku przyrodniczym.

Smoleński [2006] zaleca ograniczenie dostępności parków narodowych dla turystów, tak aby tylko wybrane formy turystyki i rekreacji były lokowane w parkach narodowych, a pozostałe, decyzją dyrekcji parku i społeczności lokalnej, należy wyprowadzać na zewnątrz parków. Według Kurczewskiego i Machnika [2006], w rozwoju ruchu turystycznego na obszarach przyrodniczo cennych nie należy upatrywać samych zagrożeń. Ich zdaniem, powszechny charakter turystyki może ułatwić upowszechnienie ochrony czynnej wśród turystów.

Szczepanowski [2005] uważa, że właściwe zagospodarowanie turystyczne obszarów przyrodniczo cennych może pozwolić na wszechstronny rozwój turystyki i rekreacji. W opinii Ziółkowskiego i Jalinika [2009] należy rozwijać infrastrukturę liniową (która kanalizuje ruch turystyczny wewnątrz tych obszarów), a jednocześnie poprawiać edukację mieszkańców tych terenów, turystów oraz organizatorów turystyki.

Do tej niepełnej listy poglądów na zagadnienia rozwoju turystyki na obszarach przyrodniczych należy dodać jeszcze jeden, który nie jest obcy i w cytowanych wyżej publikacjach, i w wielu innych traktujących o tych zagadnieniach. Istotnym elementem kształtowania interakcji między turystami a środowiskiem naturalnym jest wiedza na temat charakteru aktywności turystów przebywających na obszarach przyrodniczych.

Przede wszystkim należy stwierdzić, że obszary o dominujących walorach przyrodniczych nie są miejscem przebywania turystów i odwiedzających, którzy w sposób wyjątkowy traktują środowisko naturalne. Nie jest to grupa, w której przeważają poglądy ekologiczne i która przedkłada wartości środowiska naturalnego nad inne. Nie są to również osoby, u których przeważa motyw przyrodniczy. Charakteryzując turystę i odwiedzającego obszary przyrodnicze, należałoby stwierdzić, że jest to osoba poszukująca relaksu i odprężenia po pracy, poszukująca odmienności od otoczenia, w którym przebywa na co dzień, niewymagająca wysokich standardów bazy turystycznej, traktująca otoczenie przyrodnicze jako niezbywalny walor i poszukująca atrakcji o charakterze kulturalno-religijnym. Stąd słuszne są wszystkie postulaty nawiązujące do potrzeby edukacji wśród turystów i organizatorów turystyki, wskazujące jednocześnie możliwość upowszechniania potrzeby dbałości o środowisko przyrodnicze.

Obszary przyrodnicze są narażone na silną antropopresję, m.in. z uwagi na bliskie sąsiedztwo z dużymi aglomeracjami miejskimi i znaczny udział w ruchu turystycznym osób przejeżdżających na kilka godzin (wycieczkowicze stanowią 49% wszystkich odwiedzających). Jednocześnie wraz ze wzrostem odległości destynacji turystycznej od dużych aglomeracji miejskich maleje ruch jednodniowy. Na badanym obszarze największy ruch jednodniowy generowali mieszkańcy Białegostoku na terenie Puszczy Knyszyńskiej, położonej przy samej granicy miasta (aż 85% przyjazdów osób z województwa podlaskiego to były jednodniowe wyjazdy mieszkańców Białegostoku). W Dolinie Narwi, oddalonej o około 15 km od Białegostoku, udział odwiedzających jednodniowych z województwa podlaskiego wyniósł 78%, a w Dolinie Biebrzy (odległej o około 50 km) – 60%.

Przeźreń, w której przebywają turyści i odwiedzający jednodniowi jest intensywnie przez nich wykorzystywana. Niezależnie od charakteru pobytu i motywu przyjazdu, prawie 90% osób zrealizowało lub zamierza odbyć przynajmniej jedną wycieczkę. Znaczna część, bo aż 46%, wykorzystuje do tego celu własny samochód, ale nie mała jest grupa korzystająca z aktywnych form przemieszczania się. Ponadto 40% respondentów zgłasza potrzebę wypożyczenia sprzętu rekreacyjnego, najczęściej jest to rower lub kajak.

Z punktu widzenia charakteru ruchliwości przestrzennej i czasu pobytu najistotniejszą sprawą jest rozwijanie infrastruktury liniowej. Gęsta sieć szlaków turystycznych, dobrze oznakowana w terenie i wyposażona w małą infrastrukturę turystyczną zmniejsza przypadkowość, a tym samym najbardziej dewastacyjną penetrację tych obszarów.

Powszechne jest twierdzenie, że miejsce wypoczynku powinno charakteryzować się dobrą dostępnością i rozbudowaną bazą materialną turystyki. W przypadku obszarów charakteryzujących się unikalnością środowiska przyrodniczego to założenie nie sprawdza się. Większość obszarów tego typu, a w szczególności te objęte badaniami, charakteryzuje się małym nasyceniem i niewystarczającym zróżnicowaniem bazy noclegowej, gastronomicznej, towarzyszącej. Nie stanowi to jednak bariery w realizacji potrzeb turystycznych. Ponad 90% odwiedzających rekomenduje odwiedzone przez siebie tereny, przedstawiając walory przyrodnicze, krajobrazowe i estetyczne nad komfort wypoczynku. Można stwierdzić, że niedobór zagospodarowania turystycznego jest rekompensowany walorami przyrodniczymi. Dzikość i naturalność otoczenia bywa kojarzona z nieodzowną surowością infrastruktury turystycznej.

WNIOSKI

Od wielu lat utrzymuje się tendencja wyboru miejsc destynacji turystycznych charakteryzujących się nieprzeciętnymi walorami środowiska naturalnego. Jednocześnie towarzyszy temu zjawisku dylemat – na ile rosnący ruch turystyczny na tych obszarach przyczynia się do ich destrukcji. Wiele, przytoczonych także w tym artykule, koncepcji i założeń wymaga rozpoczęcia badań, mających na celu rozpoznanie charakteru aktywności turystycznej na tych wrażliwych na antropopresję obszarach. Na podstawie już przeprowadzonych badań analizujących aktywność turystyczną na obszarach o dominujących walorach przyrodniczych można sformułować kilka istotnych wniosków.

Po pierwsze, osoby wyjeżdżające na wypoczynek na tereny przyrodniczo cenne nie kierują się motywem przyrodniczym. Nie ma na to wpływu również deklarowany stosu-

nek do środowiska przyrodniczego. Nawet w przypadku osób określających siebie jako głębokich ekologów jedynie co trzecia osoba wskazuje przyrodniczy powód przyjazdu. Stan środowiska przyrodniczego jest istotny dla wszystkich turystów, można nawet powiedzieć, że warunkuje realizację wyjazdu turystycznego lub wycieczki jednodniowej. Nie stanowi on jednak podstawowego celu wycieczki. W czystym i niezdegradowanym środowisku przyrodniczym, z dala od pracy i zgiełku miasta turyści chcą przebywać w ciszy i spokoju, poszukując jednocześnie relaksu, atrakcji historyczno-kulturowych i rozrywki. Przyroda staje się wyłącznie naturalnym wypełnieniem oczekiwań estetycznych. Wobec tego o przyjaznych dla środowiska naturalnego formach turystyki będzie można mówić jedynie w przypadku dobrego przygotowania tych obszarów pod względem infrastrukturalnym i informacyjno-edukacyjnym.

Po drugie, turyści i odwiedzający jednodniowi przebywający na obszarach przyrodniczo cennych charakteryzują się dużą ruchliwością przestrzenną. Lubią poznawać okolicę, odkrywać atrakcje zarówno przyrodnicze, jak i kulturowe, religijne czy historyczne. W tym celu odbywają liczne wyprawy przy wykorzystaniu różnych środków lokomocji. W związku z tym, aby unikać zwiększenia antropopresji na środowisko przyrodnicze, w tym przez niekontrolowaną penetrację tych obszarów, ważne jest dobre przygotowanie szlaków turystycznych zarówno w zakresie ich oznakowania, jak i budowy małej infrastruktury turystycznej.

Ruch turystyczny na obszarach atrakcyjnych pod względem przyrodniczym będzie się nasilał. Wobec tego na zmniejszenie siły negatywnego oddziaływania na środowisko przyrodnicze będzie miało wpływ poszerzenie oferty wypoczynku. Działania te będą zatrzymywały turystów w miejscach na to przygotowanych, zarówno pod względem infrastruktury turystycznej, jak i działań informacyjno-edukacyjnych. Sprzyjać to będzie rozwijaniu rodzajów aktywności przyjaznych środowisku naturalnemu.

Po trzecie, należy stwierdzić, że u większości osób doznania estetyczno-przyrodnicze rekompensują braki w infrastrukturze turystycznej. Występujące bariery w postaci mało zróżnicowanej bazy gastronomicznej, noclegowej, rozrywkowej czy informacyjnej nie są przeszkodą zniechęcającą turystów do przyjazdu lub pozytywnej rekomendacji obszaru. Jednocześnie wpływają na silniejszą antropopresję, gdyż następuje większa dekoncentracja ruchu turystycznego na obszary nieprzygotowane do obsługi ruchu turystycznego.

Na zakończenie warto zauważyć, że przeprowadzone badania potwierdzają, iż obszary położone w sąsiedztwie dużych aglomeracji miejskich przyjmują większe natężenie ruchu jednodniowego. Wraz ze wzrostem odległości zmniejsza się siła i natężenie tego oddziaływania na korzyść wyjazdów długookresowych o mniejszej sile antropopresji.

PIŚMIENNICTWO

- Byszewska-Dawidek M., Legienis H., Radkowska B., 2009. Turystyka polska w 2008 roku. Układ regionalny. Instytut Turystyki, Warszawa.
- Gołębski G. (red.), 2002. Kompendium wiedzy o turystyce. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa-Poznań.
- Jalinik M., Michałowski K., Ziółkowski R., 2002. Użytkowanie turystyczne ekosystemów przyrodniczo cennych w aspekcie rozwoju zrównoważonego (w świetle przeprowadzonych badań), [w:] G. Dobrzański (red.), *Terażniejszość i przyszłość ekorozwoju w Polsce*. Wyd. Politechniki Białostockiej, Białystok, 183–193.

- Kiryłuk H., 2005. Formy turystyki na obszarach przyrodniczo cennych, [w:] B. Poskrobko (red.), Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych. WSE, Białystok, 86–99.
- Kurczewski R., Machnik A., 2006. Aktywna ochrona przyrody wyzwaniem dla turystyki, [w:] B. Raszka, S. Bosiacki (red.), Gospodarka turystyczna w XXI wieku. Globalne wyzwania i zagrożenia. AWF, Poznań, 373–377.
- Marciszewska B., 2008. Badania marketingowe dla rozwoju turystyki w regionie – wybrane problemy, [w:] S. Bosiacki (red.), Gospodarka turystyczna w XXI wieku. Problemy i perspektywy rozwoju w skali regionalnej i lokalnej, AWF, Poznań, 11–16.
- Niezgoda A., 2006. Pojemność i chłonność turystyczna w rozwoju zrównoważonym obszarów recepcji turystycznej. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Ekonomiczne Problemy Turystyki Nr 6, 225–236.
- Smoleński M., 2006. Turystyka w parkach narodowych Polski, [w:] R. Ziółkowski (red.), Praktyczne aspekty rozwoju turystyki i rekreacji na obszarach przyrodniczo cennych, Politechnika Białostocka, Białystok, 35–46.
- Szczepanowski A.E., 2005. Kształtowanie turystyki zrównoważonej na obszarach przyrodniczo cennych, [w:] B. Poskrobko (red.), Zarządzanie turystyką na obszarach przyrodniczo cennych. WSE Białystok, 65–85.
- Zaręba D., 2002. Ekoturystyka. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa.
- Ziółkowski R., Jalinik M., 2009. Obszary chronione produktem turystycznym, [w:] M. Jalinik (red.) Konkurencyjność produktów turystycznych, Oficyna Wydawnicza Politechniki Białostockiej, Białystok, 36–47.

CHARACTERISTICS OF TOURISM ACTIVITY IN AREAS OF HIGH NATURE VALUE

Abstract. The article examines selected aspects of tourist activity in areas of high nature value, presenting results of survey conducted among tourists. Research area was located in Podlaskie Province and included three units of nature – Knyszyńska Forest (an area with the largest landscape park in Poland), Biebrza Valley (the largest national park) and Narew Valley (as it is also located within the national park, with the smallest annual number of tourists in comparison to other national parks in Poland). The analysis allows to define preferred types of tourist activity, length of tourist stay, used transport means or motivations of visiting nature areas.

Key words: tourist activity, high nature value, tourist traffic

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 12.09.2010